

Ľudia, čo ľúbia knihy 2

Tlač, Týždeň, 11. 8. 2023

Ľudia, čo ľúbia knihy

11. 8. 2023, Zdroj: **Týždeň**, Strán: 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, Vydavateľ: **W PRESS a.s.**, Autor: **Marián Jaslovský**, Sentiment: **Positívny**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **UPJŠ**
Dosah: 28 000 GRP: 0,62 OTS: 0,01 AVE: 12294 EUR

Rubrika: .reportáž .literatúra do škôl

Toto bude spomienka na posledný týždeň školského roku, aj keď prázdniny sa medzitým nachýlili na druhú stranu. Ale v čase, keď ešte boli pred dverami, sme si sadli do auta s dvoma legendami: vydavateľom Kolomanom „Kalim“ Kertészom Bagalom a básnikom Ivanom Štrpkom.

vyštartovali sme smer Orava cez Žilinu s kufrom auta plným kníh. A čo sme šli robiť? Kali sa totiž rozhodol, že stovke stredných škôl, najmä gymnáziám, venuje po sto kníh zo svojho edičného plánu. A my sme boli pri troch „rozdávačkách“ v rámci projektu Literárny klub na ceste. Koloman vydáva len knihy slovenských autorov. A napriek tomu, že nezarába na bestselleroch (aj keď aj u nás sa nájdú takíto autori) a vydáva literatúru, ktorá sa zvykne nazývať umeleckou, rozhodol sa rozdať v tomto a budúcom roku 10-tisíc výtlačkov. „Úprimne povedané, myslel som si, že by nejaký sponzor odo mňa knihy odkúpil a porozdával ich po školách, ale žiaden sa nenašiel, tak som sa rozhodol, že tým sponzorom budem sám,“ hovorí. Projekt sa skončí budúci rok.

.zastávka prvá: Žilina

Sto kníh je dosť veľký objem aj hmotnosť. „Keď budem písať pamäti, budú sa volať Môj život s banánovými debničkami,“ smeje sa Kali. „Bez nich by som nič nedokázal.“ Ide mu to dobre a už o chvíľu tlačia plne naložený vozík s pomocou Ivana Štrpku. Vzápätí sa ho ujmú žiaci a nás privíta učiteľ Viktor Tanitó. To znamená po maďarsky učiteľ. Kertész je zasa záhradník. „To znie ako začiatok vtípu, stretnú sa záhradník a učiteľ...“, komentuje situáciu Kali.

Viktor Tanitó učí dejepis a slovenčinu. Ako slovenčinár ľúbi literatúru a ako dejepisár nenávidí dezinformácie a hoaxy, ktoré nás obklopujú. Sme v osemročnom gymnáziu na Varšavskej ulici v Žiline a už z chodieb cítim, že sem radi chodia žiaci aj učelia. Kali inštaluje knihy na stoly a vzápätí prichádza skupinka „deciek“, ktoré majú zaručene vzťah k literatúre. Inak by neprišli. A keď sme už pri tých knihách, v Žiline sa v Novej synagóge uskutoční koncom septembra 20. ročník Žilinského literárneho festivalu.

Kali založil svoje vydavateľstvo v roku 1991, keď žiaden z týchto príslušníkov „generácie Z“ nebol zrejme ani v pláne. V úvode diskusie hovorí o spôsobe, ako sa dostáva k autorom. „Od roku 1996 organizujem súťaž Povedka, ktorá prináša na scénu nové objavy. Každý víťaz súťaže má u mňa automaticky rezervovanú vlastnú knihu. Minulý rok som vydal štyri knihy a všetky štyri sa umiestnili medzi desiatimi najlepšimi knihami v anketе Anasoft Litera a jedna z nich zvíťazila. Ospravedlňujem sa, ale tento rok sa tam dostali iba tri knihy. Sľubujem, že sa polepším,“ usmieva sa. „Druhý spôsob hľadania autorov sú moje vlastné čitateľské skúsenosti. Už na strednej priemyselnej škole chemickej v Banskej Štiavnici som bol vášnivý čitateľ a až na stretávke neskôr mi učiteľ povedal, že môj čitateľský denník bol taký hrubý ako denníky všetkých ostatných spolužiakov dokopy. Mal som skrátka tú vášeň. A keď som sa stal vydavateľom, vrátil som sa k autorom, ktorých som mal vášeň čítať, napríklad k Ivanovi Kadlečíkovi, Dušanovi Mitanovi.“ Obom, ako aj mnohým ďalším, vydal súborné dielo. „No a zbožňoval som aj Osamelých bežcov, teda Ivana Štrpku, Petra Repku a Ivana Laučíka.“

.osamelý bežec

Ivan Štrpka sedí vedľa neho. Samozrejme, prišla reč aj na Deža Ursinyho a zamyslel som sa, ako by asi vnímali jeho hudbu títo mladí ľudia. Mnohí z nás sa v tínedžerskom veku stretli s vecami, ktoré nevedeli v tom čase ešte úplne doceniť, ale boli to semienka, ktoré vyklíčili v pravý čas a pomáhali vytvoriť osobný kultúrny biotop. Štrpka hovorí o tom, ako naučil Ursinyho písať texty, teda privedol ho k tomu, a ako sa on spätne snažil Štrpku naučiť spievať, ale nahlas sa to nikdy neodvážil. „Spievam si len v mojej hlave,“ hovorí človek, ktorý podľa svojich veršov pôsobí možno intelektuálne odťažito, ale v skutočnosti je to milý a zábavný spoločník, s ktorým nič ľudské nie je cudzie.

Odchádzame, prázdny vozík putuje do kufra auta (chvíľu na ňom pózuje Štrpka), lúčime sa s učiteľom, ktorý sa volá Učiteľ, a ja si v náhlom záblesku uvedomujem, akí sú ľudia neskutočne nespravodliví, keď vinu za všetko zlé v spoločnosti dávajú školstvu. Akoby to bol nejaký univerzálny vinník za zvlčilosť, nenávisť, nedostatok historického povedomia. Škola nemôže urobiť z dieťaťa dobrého človeka, ktorý vykročil správnym smerom – to sa dá len v rodine. Môže ho však naučiť láske k dobrým a správnym veciam a sú tu učelia, školy, podujatia, s ktorými sa to môže podariť. Na tejto ceste sa máme o tom možnosť ešte neraz presvedčiť.

.kubín ako centrum slovenskej literatúry

Na Hviezdoslavovom Kubíne som nikdy nebol – jediný môj recitátorský úspech bolo víťazstvo v celoškolskej súťaži „tvorivosti mládeže“ s básňou Čin Čin, a to som mal asi sedem rokov. Odvtedy som k Hviezdoslavovmu Kubínu, korektne povedané, nemal vzťah. No a práve sem mierime. Koná sa v čase literárneho a kultúrneho festivalu KUK. Na to, že je to mladé podujatie (tretí ročník), vyrástlo do impozantných rozmerov. Literatúry je plné mesto a Kubína zasa plné sociálne profily mojich známych a priateľov „od literatúry“ a slova vôbec, ktorí prišli na Oravu ako sprisahanci proti svetu nevkusu.

Dvaja z nich sú levočskí bratia, Peter a Marián Milčákovci, básnici, prekladatelia, literárni vedci. Peter je aj vydavateľ, vlastne spolupútnik Kolomana Kertésza, pretože literatúru začal vydávať hneď po revolúcii, a vo vydavateľstve Modrý Peter sa orientuje hlavne na poéziu. „Ako úspešný vydavateľ som musel do skladu nainštalovať nový regál, aby som si mal kam dať moje knihy,“ hovorí trpkozartom. Neberie to však ani ako čiastkový biznis. Robí to skrátka preto, lebo je to potrebné, a vďaka takýmto ľuďom a ich práci sa spoločnosť prekysličuje. Po besede s Kalim a Ivanom Štrpkom si vypočujeme prednášku Mariána Milčáka o modernej slovenskej poézii, pútavú, šľavnatú a miestami až sexuálne explicitnú, a trochu som zazávidel jeho študentom **UPJŠ** v Košiciach. V publiku sedia mladší ľudia než vysokoškooláci a hovorím si – toto sú tí ľudia, o ktorých sa hovorí, že ich zaujímajú akurát iPady a mobily, že nečítajú, že sa nezaujímajú o „skutočné hodnoty“. Ale kde, v každej generácii objavujú svet za slovami, za príbehmi, veršami, krajiny týmito slovami iniciované, ktoré vznikajú v hlave. Slovo bolo nielen na počiatku, ale aj v strede a kde len chcete.

.hviezdoslavove ponožky

Na druhý deň nás čakajú ešte dve školy. Slovné Gymnázium P. O. Hviezdoslava v Kubíne oslavuje storočnicu a všetci sú na to patrične hrdí. Dostávame aj školský „merč“, čiapky a ponožky – tmavé s bielymi krúžkami. Hádajte, čo majú spoločné s veľkým literátom? Indícia je motýlik.

Úprimne povedané, študenti na stretnutiach sa nezapájali do nejakých veľkých umenovedných debát, skôr počúvali, ale na tvrdošínskom gymnáziu nás potešila kompetentnosť dievčiny, ktorá rozprúdila zmysluplný diskurz. Spomenul som si, ako som bol kedysi veľmi dávno, začiatkom 80. rokov, vytrestaný slovenčinárkou, lebo som robil čitateľskú aj diskusnú nadprácu, ona s tým mala nejaký problém (bol som príliš múdry) a potom na mne „sedela“. A opäť som zazávidel tým, ktorí sa môžu vzdelávať s učiteľmi, ktorých sme po dva dni stretávali. Okrem spomenutých to boli Gabriela Pilková (Dolný Kubín) a Mariana Masnicová (Tvrdošín). Tak nech im tie knihy padnú na osoh.

A vďaka za hviezdoslavovskú šiltovku, rád ju nosím!

Koloman Kertész Bagala a Ivan Štrpka pred gymnáziom v Tvrdošíne.

FOTO BORIS NÉMETH

Koloman Kertész Bagala a Ivan Štrpka debatujú o literatúre so študentami na gymnáziu na Varšavskej ulici v Žiline.

FOTO BORIS NÉMETH (1–3)

Peter Milčák, Ivan Štrpka a Kali Kertész Bagala na Hviezdoslavovom Kubíne. Čakajú nás ešte gymnáziá v Kubíne a Tvrdošíne.

FOTO BORIS NÉMETH (1–3)

Autor: .text Marian Jaslovský .foto Boris Németh